

בריתנו ויצחק

המכון לרעיונות כתבי ומאמרי מורינו הרב יצחק ברנד שליט"א

ראיות בעד התכלת ממתנגדי התכלת

דברי הגאון הרב נסים קרליץ שליט"א נגד התכלת (ארגמון קהה קוצים) • לולא החזו"א היינו פטורים משמירת שמיטה ותרומה? • תורה לא בשמים היא • ראייה נוספת על אמיתות התכלת • "מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה" • דעת מרן החזון איש זצ"ל • במקום שאין אנשים השתדל להיות איש • "חדש אסור מן התורה" • טענות נוספות נגד התכלת, וסיבתם • כ"ק האדמו"ר מסטמ"ר זצ"ל: גילוי התכלת הוא אתחלתא דגאולה • מסקנא

בבירור איזהו. על כן כל זמן שלא עמד חכם גדול וזכה ברוח קדשו לברר ולהוכיח הדברים ויתקבל דבריו בעיני רוב חכמי ישראל, פטורים אנו בהשתדלות קיום פרט זה. ולא ראוי שאנחנו נשנה ונעשה דברים שרבותינו לא עשו.

עכ"ל. מתוך הספר חוט שני (ר"ס י"ב, עמ' 368).

לולא החזו"א היינו פטורים משמירת שמיטה ותרומה?

מדברי הג"ר נסים קרליץ שליט"א יוצא שאילו לא היה החזו"א שהוא בעל רוח הקודש מחזיר הלכות שמיטה ותרומות ומעשרות, היינו פטורים מלקיים אותם, מכיון שלא היה לנו אחד בעל רוח הקודש כמותו, ורק משום שהיה החזו"א בעל רוח הקודש, ממילא מחויבים אנו לשמור שביעית ולהפריש תרומות ומעשרות, וזה הסיבה שאנו פטורים מתכלת, משום שאין לנו בעל רוח הקודש כמו החזו"א.

תורה לא בשמים היא

ודברים אלו מאוד תמוהין. **אלא** כל דור שמבררים הלכה, צריך לקיים, ואין שום צורך לזה בבעל רוח הקודש, שלא נאמר רוח הקודש בהלכה, אלא כל מי שיכול להוכיח הלכה יכול להוכיח, וכמו בכל שאר חלקי התורה שפוסקים הלכה, אף ע"י מי שאינו בעל רוח הקודש. ותורה לא בשמים היא (תמורה, דף ע"א; ב"מ, דף נ"ט ע"ב).

דברי הגאון הרב נסים קרליץ שליט"א נגד התכלת [ארגמון קהה קוצים]:

מסירת התורה

כידוע עיקר מסירת התורה ופירושה ומצוותיה נמסרו בתורה שבעל פה כמבואר במתניתין ריש אבות, משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע וכו'. וזה כולל אופני קיום המצוות, ואלמלא תושב"ע לא היינו יודעין מה הם תפילין והיכן מקום הנחתן, וכן מהי סוכה והאיך נבנית, וכן בשאר כל המצוות אין לנו אלא מכח תושב"ע שנמסרה ממש ליהושע ולזקנים וכו', ומאנשי כנה"ג לזוגות ולתנאים ואמוראים וכו' כמבואר בר"מ, עד דורנו.

והנה אף שהיו דורות שנשתכחה תורה וכמו שאמרו הלכות שנשתכחו בימי אבלו של משה והחזירן עתניאל בן קנז בפלפולו, וכן בסוכה דף כ' אמרו כשנשתכחה תורה מישראל עלה עזרא מבבל ויסדה, חזרה ונשתכחה, עלה הלל הבבלי ויסדה וכו'. וכן עד דור אחרון מצינו גדולי העם שהחזירו בפלפולן וברוח קדשם הלכות שנשתכחו, וכדוגמת מצוות שביעית ותרומה שנשתכחו והחזירן מרן החזו"א בפלפולו וברוח קדשו.

אמנם בלעדי אופן זה אין לנו אפשרות להחזיר מצוות שנשתכחו אופני עשייתן וצורת קיומן, וכגון מצוות תכלת בציצית שנשתכחה בזמן הראשונים, והרי אופן צורת הצביעה מבואר בגמ' דאינו פשוט כלל, וכן מהו הצבע הנצרך, דהרי תכלת עצמו יש בו גוונים מרובים כדיהה ועמוק. וכמו בכל צבע, ומהיכן נדע הצבע הנצרך לקיום המצוה, וכן החלזון עצמו לידע

התורה", וכבר רואים בהתחלה שיש בו מגמתיות לפסול התכלת [אף שהוא תלמיד חכם], וכבר השיב על דבריו בספר **להבדיל בין תכלת לארגמן**.

"מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה"

ובן בגמרא עצמה (ס) הובא הפסוק לא בשמים היא, רואים שאייצ לזה בעל רוח הקודש. ואנו מביאים כאן הפסוקים האלו (דברים, נצבים, ל, יא): **כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם לֹא נִפְלְאת הוּא מִמֶּךָ וְלֹא רִחֶק הוּא: (יב) לֹא בְשָׁמַיִם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה לָנוּ הַשָּׁמַיִם וְיִקְחֶנָּה לָנוּ וְיִשְׁמַעְנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה: (יג) וְלֹא מֵעֵבֶר לָיִם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲבֹר לָנוּ אֶל עֵבֶר הַיָּם וְיִקְחֶנָּה לָנוּ וְיִשְׁמַעְנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה: (יד) כִּי קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדְּבָר מֵאֵד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשֹׂתוֹ: ס**

תרגום ירושלמי (ס, יב): לא בשמיא היא אורייתא למימר אלווי מן אין הוה לן חד כמשה נביא די יסוק לשמיא וייתי יתה לן וישמע ית פקודיא ונעבד יתהון: (יג) ולא מעבר ימא רבא היא אורייתא למימר אלווי הוה לן חד כיונה נביא דייחות לעומקי ימא רבא וייתי יתה לן וישמע ית פקודיא ונעבד יתהון: (יד) ארום קריב הוא לוותכון פתגם לחדא בפומכון למהון הגיין בה ובלבבכון למעבד יתה.

וזה שייך גם כאן לומר, לא תאמר מי יתן לנו בעל רוח הקודש כמו החזון איש שכבר עלה לשמים, או עד שיבוא אליהו הנביא או יונה הנביא, ויאמר לנו התורה. אלא צריך ללמוד המצוות, ולכוון בלבו כדי לקיים אותם.

דעת מרן החזון איש זצ"ל

החזו"א לא החזיר את השמיטה ותרומות ומעשרות ברוח הקודש, אלא בפילפול. ולכן לחם נגד היתר מכירה.

והחילוק בין החזו"א ובין הרבנים של היום שמתנגדים לתכלת, זה לא בגלל שלחזו"א היה רוח הקודש ועכשיו נפסק רוח הקודש, אלא החילוק הוא שהחזו"א היה מוכן לקיים דבר שלא היו מורגלים מקודם, ועכשיו לא מוכנים.

וגם על התכלת, אילו היה לפני החזו"א תכלת אגרמון קהה קוצים, ודאי היה נותן על ציציתו. והרי על התכלת של רדזין היה אומר: "הלא אין שום היזק בדבר - להטיל ספק תכלת - ואילו היה צל צילו של ספק הלא היו הגדולים אזי מקבלים אותו" (מעשה איש ח"א עמ' קלב, מיומנו של הכה"ג ר' שרגא היימאן זצ"ל ע"פ הצילום מהיומן שלו, מוצא ביתא נאמן, עמ"ק נך תשנ"ז).

ולומדים מזה, שדעתו זצ"ל, שעל התכלת של האדמו"ר מרדזין שבאמת היה מופרך לגמרי, כמו שהארכנו בספר בכנף איש יהודי, שאינו חלוון, בגלל שאין לו קונכיא, וכן מה שצובע באמת הוא משחיקת ברזל ולא מן הדג, ומה שנותנים הדג הוא דבר צדדי לגמרי שאפשר להפיק מהרבה

ובן הראייה שהג"ר נסים הביא מעתניאל בן קנו שהחזיר בפלפולו (תמוז' ס), זה גופא ראייה נגדו, שהרי כתוב שהחזיר בפלפולו, ולא ברוח הקודש. **כמבואר** בגמרא מפורש (ס): גופא, אמר רב יהודה אמר שמואל: שלשת אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה. אמרו לו ליהושע: שאל! א"ל: לא בשמים הוא (דברים, ל, יב). אמרו לו לשמואל: שאל! אמר להם: אלה המצוות - שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה. **אמר ר' יצחק נפחא:** אף חטאת שמתו בעליה, נשתכחה בימי אבלו של משה. אמרו לפנחס: שאל! אמר ליה לא בשמים הוא. א"ל לאלעזר: שאל! אמר להם: אלה המצוות - שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה. **אמר רב יהודה אמר רב:** בשעה שנפטר משה רבינו לגן עדן, אמר לו ליהושע: שאל ממני כל ספיקות שיש לך! אמר לו: רבי, כלום הנחתיך שעה אחת והלכתי למקום אחר? לא כך כתבת בי (שמות, לג, יא) ומשרתו יהושע בן-נון נער לא ימיש מתוך הָאֵהָל? מיד תשש כחו של יהושע, ונשתכחו ממנו שלש מאות הלכות, ונולדו לו שבע מאות ספיקות, ועמדו כל ישראל להרגו. אמר לו הקדוש ברוך הוא: לומר לך אי אפשר, לך וטורדן במלחמה, שנאמר (יהושע, ה, ב) וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד ה' וַיֹּאמֶר ה' וגו'. **במתניתין** תנא: אלף ושבע מאות קלין וחמורין, וגזירות שוות, ודקדוקי סופרים נשתכחו בימי אבלו של משה. **אמר רבי אבהו:** אעפ"כ החזיר עתניאל בן קנו מתוך פלפולו, שנאמר (יהושע, טו, יז) וַיִּלְכְּדָה עֶתְנִיָּאל בֶּן-קִנּוֹ אֶחָי כָּלֵב. ע"כ.

והרי הגר"נ קרליץ שמעיד על עצמו שאינו בעל רוח הקודש, בכל זאת כתב הרבה חלקים של חוט שני, ויש בזה הרבה חידושי תורה, ואייצ לזה בעל רוח הקודש. וזה שייך גם לגבי תכלת, שצריך בירור הלכה, וזה נקרא פילפול, ולא צריך בעל רוח הקודש. וכל דור ודור כשרואים שמבררים זה, זה נקרא שהקב"ה עוזר, ואין שום הבדל בין מצווה שתמיד היה לבין מצווה שרק עתה נתחדש אפשרות קיומו.

ראייה נוספת על אמיתות התכלת

ובזה אנו מרוויחים ראייה נוספת על אמיתות התכלת ארגמון קהה קוצים, שאם זה מה שיש לומר נגד התכלת, דבר שאין בו טענה ולא כלום, כבר יש רגליים לדבר שאין בו דבר אמיתי נגד התכלת, והספיקות שעורר, כבר יישבו זה בהרבה ספרים, כמו לולאות תכלת, **חותם של זהב**, כליל תכלת, **בכנף איש יהודי**, **ועוד** הרבה ספרים. אלא שהרב נסים טוען שצריך בעל רוח הקודש כדי להביא ראיות על דברים חדשים, ממילא מוכרח שתמיד ישאר ספיקות, מכיון שכעת אין בעל רוח הקודש.

ויש עוד כמה ספרים שנכתבו נגד התכלת, שכל הרואה אותם מבין שאין בהם ממש, וכבר הרבה נשתכעו דווקא מספרים מסוג כזה, שרואים שהמתנגדים אין להם טענה אמיתית, כמו ספר **בין תכלת לארגמן** שכתב דברים שאין בהם ממש, ומתחיל עם האיסור "חדש אסור מן

"חדש אסור מן התורה"

וע"ע במאמר **למה גדולי ישראל לא לובשים תכלת**, סברת הגאון ר' מנדל שפרן, שבאמת התכלת הוא ודאי, רק שלא הולכים עם זה גזירה שמא יעשו דברים שאחרים שלא כדיון. ועיי' מה שתמהנו על סברה זו במאמר הנ"ל, וכן במאמר **לא תנסו את ה' והגאולה**.

והרי בכל הטכנולוגיה החדשה כן משתמשים, כמו מכונות מיקסר מחשב וכו', טלפון פלאפון. אלא ההבדל הוא שבמקום שרואים התועלת מיד לא חוששים לאיסור חדש, ואילו במקום שלא רואים התועלת מידי אלא צריך אמונה, אומרים שחדש אסור מן התורה. אבל החילוק הוא תמוה, ואכמ"ל.

ויסוד של חדש אסור מן התורה, שחידש החת"ס ללחום נגד המשכילים והניאולוגים, זה רק נגד אלו שרוצים לעקור את הדת, ולא נגד אלו שרוצים לקיים את הדת. והרי החת"ס כתב (פ"ת חת"ס, יו"ד, ס"ו ר"נ) שניתן להקריב קרבנות בזמן הזה אם ינתן רשות מן הממשלה ששולטת במקום המקדש, ולא חשש כלל לחדש אסור מן התורה. וכן החזו"א כתב כך (א"ח"כ, ע"ב, ס"ב, ס"ק ז'), ולא חשש כלל לחדש אסור מן התורה.

טענות נוספות נגד התכלת, וסיבתם

וכן יש עוד רבנים שמנסים לפסול את התכלת מצד דאיתא במדרש (פ"ה נ"ד) שנגנו התכלת, או מצד שאיתא בכתבי האר"י ז"ל שאחר החורבן אין לנו כח לשים תכלת. **והכל** דברים מופרכים, שהרי אחרי החורבן היה כארבע מאות שנים שהיה תכלת, כמבואר בגמרא מנחות (נדף ל"ט ע"ה, מא"ט, ב, נ"ב ע"ג). וכן הטענה על נגנו, זה עד שמצאו, וכעת התבטל הגניזה, וכן מבואר בכל הראשונים.

אולם יסוד הדבר הוא שלא רוצים דברים חדשים, ורק שצריך איזה נוסחא איך להראות כאילו אנו פטורים מזה, וכל אחד מוצא נוסחא אחרת אבל יסוד הוא הכל אותו שיטה שלא רוצים דברים חדשים.

וכן העיד הגי"ר שמואל אויערבך זצ"ל, כשהרב אליהו טבגר שהוא זה שהכריע סופית את התכלת והקים את אגודת פתיל תכלת, ביקש מרבו הרב שמואל אויערבך שיתן לו המלצה שהוא ירא שמים, כדי שילך אל גדולי ישראל להוכיח להם שזה התכלת האמיתי. והשיב לו הגר"ש, אין לך מה ללכת אצל גדולי ישראל, אף אחד לא ירצה לדבר איתך על זה, כולם לא מוכנים לחדש דבר שלא נהגו, אתה צריך לעבוד מלמטה.

וזה באמת נתקיים כפשוטו, שגדולי ישראל לא רוצים דברים חדשים, רק כל אחד יש לו נוסח אחר איך להשתמט מן המצווה. ויש לזה השלכות מרחיקות לכת, לכל חלקי התורה שיתחדשו אפשרויות קיומם, עד בנין בית המקדש, עד ועד בכלל.

דברים, וכן שמענו ממרן זצ"ל שאמר על התכלת של רדזין, יתיקח דם של שור ותצבע בו, וכן יורד בקלות. וממילא אין בו אפילו צל צילו של ספק כשרות. **אולם** בארגמון קהה קוצים שיש בו ראיות ברורות שזה החלזון שאמרו חז"ל, והוא עמיד, וכן הצבע נעשה באמת מן החלזון, ויש על זה מקורות מהרבה ראיות כמבואר בהרבה ספרים, בין מספרי חכמי ישראל ראשונים ואחרונים, ובין להבדיל מספרי אומות העולם, ועדויות ממציאת הקונכיות במקומות שאמרו חז"ל שעשו התכלת. **לבן** בודאי היה מרן זצ"ל הולך עם זה, שהרי מספיק לחייב אפילו כשיש רק צל צילו של ספק כשרות, וכ"ש כאן שיש ראיות ברורות, שאין בו אפילו צל צילו של ספק פסול.

ועוד לומדים ממנו, שאינו חושש כלל מלחדש דברים שלא היו נוהגים בזמן הקודם. והדבר ברור כשמש, שהרי התורה מחייבת אותנו לקיים כל דבר שיש עליו ראיות, אפילו לא היה מצוי בדורות הקדומים, ונתחדש אפשרות קיומה רק בדור הזה.

וממילא כדי לחדש תכלת, לא צריך בעל רוח הקודש, אלא צריך מי שהוא מוכן לחדש דברים שלא היה נהוג מקדמת דנא, וכן צריך סיעתא דשמיא, וגם היום יש סיעתא דשמיא, בתנאי שאדם מתעסק בזה, ורוצה בזה. ומי שאינו רוצה דברים חדשים אין לו סיעתא דשמיא לחדש דברים חדשים.

וא"כ החילוק בין מתנגדי התכלת לבין תומכי התכלת, הוא לא שזה יש בו רוח הקודש וזה אין בו, אלא החילוק הוא שזה מוכן לחדש דברים שלא היה מקודם וזה לא, וזה כל הנפקא מינה.

במקום שאין אנשים השתדל להיות איש

אם גדולי ישראל שעומדים בראש העדה לא מוכנים לברר את הנושא, ויש שמתנגדים לברר משום שלא רוצים דברים חדשים, מוטל על כל ת"ח לברר זה, וכשמגיע למסקנא שזה התכלת האמיתי, צריך לפרסם זה ולשים תכלת בבגדו. ועל כגון זה נאמר (אבות, ב, כ) במקום שאין אנשים השתדל להיות איש.

בתיב בדברי הימים (ב, כו, ה): **וַעֲזָרְיָהוּ בֶן עֹזִיד הָיְתָה עָלָיו רוּחַ אֱלֹהִים:** (ב) **וַיֵּצֵא לִפְנֵי אָסָא וַיֹּאמֶר לוֹ שְׁמַעְנִי אָסָא וְכָל יְהוּדָה וּבְנֵימֶן ה' עִמָּכֶם בְּהַיּוֹתְכֶם עִמּוֹ וְאִם תִּדְרֹשׁוּהוּ יִמָּצֵא לָכֶם וְאִם תִּעְזְבוּהוּ יֵעֲזֹב אֶתְכֶם:** (ג) **וַיָּמִים רַבִּים לְיִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אֱלֹהֵי אֲמֶת וְלֵאמֹר מוֹרָה וְלֵאמֹר תוֹרָה:** (ד) **וַיֵּשֶׁב בְּצֶר לוֹ עַל ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, וַיִּבְקֶשׁוּהוּ וַיִּמָּצֵא לָהֶם:** (ה) **וַבְּעֵתִים הָהֵם אֵין שָׁלוֹם לְיוֹצֵא וּלְבָא, כִּי מְהוּמַת רַבּוֹת עַל כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרְצוֹת:** (ו) **וַכֶּתְתוּ גוֹי בְּגוֹי וְעִיר בְּעִיר, כִּי אֱלֹהִים הִמָּמֶם בְּכָל צָרָה:** (ז) **וְאַתֶּם חֲזָקוּ וְאַל יִרְפוּ יָדֵיכֶם, כִּי יֵשׁ שָׂכָר לִפְעֻלַּתְכֶם: ס**

כ"ק האדמו"ר מסטמ"ר זצ"ל: גילוי התכלת הוא אתחלתא דגאולה

וי"ל (ש"ס דברי יואל, ח"א, ס"ח, מד, חות ג, עמ' קצב): בימי הפורים אמרתי בזה לפרש מה שאנו אומרים 'שושנת יעקב צהלה ושמחה בראותם יחד תכלת מרדכי', שאינו מובן כלל למה פרט השמחה דוקא ע"י ראותם את התכלת ולא בראותם לבוש מלכות ועטרת זהב גדולה, הלא התכלת בזמן שהיה לנו כל איש מישראל היה הולך בתכלת ומאי רבותא כ"כ במרדכי. ולהנ"ל אפשר לומר דבזמן גלותם לא היה להם תכלת אלא שאז בישועה שהיה להם ע"י מרדכי ואסתר היה אתחלתא דגאולה ממש שנתעלה אז כח הקדושה ביתר שאת ותיכף אח"כ בשנה האחרת התחילו לבנות הבית המקדש, וכבר מבואר בראשונים ז"ל שהנס פורים היה מענין הגאולה, וי"ל שנפתחו אז מראות אלוקים וההתקשרות לכסא הכבוד כמו בזמן הגאולה ונתגלה מצות התכלת, ולכן הבינו ממה שלבש מרדכי התכלת כי הגיע עת דודים ושערי שמים פתוחין לגאולתן של ישראל ובוזה היה שמחתן רבה. והודיע לנו שלא היה חשוב בעיניהם כלל לשמוח בלבוש מלכות ועטרת זהב גדולה, כ"א בראותם התכלת המורה על התקשרות לכסא הכבוד והשראת השכינה בישראל. עכ"ל.

בענין הפיוט שושנת יעקב (אשר הניח), כתוב במחזור ויטרי (ס"ח רמח"ה) שהוא מיסודם של אנשי כנסת הגדולה.

ורואים מן הדברי יואל, שכשנתגלה התכלת שהוא התקשרות לכיסא הכבוד, זה כבר האתחלתא דגאולה, גם לפני בנין בית המקדש. ואף שהוא עצמו דחה בחריפות כל דעה שאנו היום באתחלתא דגאולה, מ"מ כעת שנתגלה התכלת גם לשיטתיה אנו באתחלתא דגאולה. [וע"ע במאמר **האם אנו באתחלתא דגאולה**, ובזה נתגלה שכעת כ"ע מסכימים לזה].

מסקנא

כל מי שלומד את הראיות על התכלת ארגמון קהה קוצים שזה התכלת האמיתי, ומצד שני רואה את הטענות של המתנגדים, ורואה כאן טענות שאין בהם ממש, זה יכול לעזור לו לשים תכלת, שהרי אם באמת זה מה שיש למתנגדים לומר, זה כבר רגליים לדבר שהתכלת כן אמיתי. וזה נוסף על זה שבאמת הראיות הם ברורות.

ההתנגדות נובע מצד שלא רוצים דברים

חדשים, ויש לזה השלכות מרחיקות לכת, כולל כל חלקי תורה שיתחדשו אפשרויות קיומם, כולל גם הקרבת קרבנות ובנין בית המקדש (ע"י צדק במאמר **לא תנסו והגאולה**).

שו"ת דברי יואל

נכתב בעזהי"ת ע"י מורינו הרב שליט"א

ה' מנחם אב תשע"ז, יו"ל בס"ד כעת אדר"א תשע"ט

ניתן להשיג את הגליונות גם באתר 'בריתי יצחק'

וכן בדואר אלקטרוני TALMIDIM2@GMAIL.COM